
Inhoud

Voorwoord	IX
Woord vooraf	XV
Inleiding	I
Preamble	1
Vertogen over nationale eigenheid	3
Discursieve constructies en idiogenese	6
Opzet van het boek	7
1 De vernederlandsing van Nederland	9
Nationale mythen	9
Een natiestaat in wording	10
Een queeste naar een- en eigenheid	13
Een lange weg van integratie	16
Polyfonie van het nationale	23
Naar een integraal nationalisme	25
De eenheid, de religies en de regio's	29
Slotbeschouwing	31
2 Over de grenzen van eigenheid	35
Op zoek naar houvast in een wereld op drift	35
Volkskunde: een 'nationale wetenschap'	39
Nationalistische malcontenten	46
Van Dollard tot Duinkerken: grenzen als hinderpalen	51
Gerard Knuvelde en 'de mythe Nederland'	54
Een steen in de Dietse vijver	57
Hellend vlak: reactionairen, rebellen en rapaljanen	60
Nationale symbolen: Oranje	64
Slotbeschouwing	66

3 Epineuze kwesties: vertogen over volk en natie	69
Volk, staat en natie: Babylonische spraakverwarring	69
Sociologen en de diagnose van volkskarakters	72
Johan Huizinga en 'Nederland's Geestesmerk'	79
Folkloristen en de teloorgang van Arcadië	86
Een pluriforme cultuurgemeenschap	89
Nationale navelstaarders: vergelijkend perspectief	92
In de greep van cultuurpessimisme	94
Slotbeschouwing	97
4 Op zoek naar binding	99
Verscheidenheid en cohesie	99
Rood en Oranje	100
De 'schotjesgeest' bestreden	103
Volkscultuur als beschavingsinstrument	107
Regionalisten en de 'bedreigde streekkaart'	III
De volkse denkwijze	II4
Eenheid door Democratie	121
Het Nederlandse Gemenebest	126
De betrokkenheid van sociologen	129
Slotbeschouwing	132
5 Streven en strijd om eigenheid	135
De bezetting en 'de Nederlandse geest'	135
Het eenheidsideaal voortgezet	140
Visies op en wrijvingen in De Unie	146
'Alles voor het vaderland'	151
Nederlandse bloed-en-bodemideologen	154
Volkskunde in Germaanse dienst	156
De illusie van het eeuwig onveranderlijke	162
Tussen collaboratie en verzet	168
'Gijzelaars met een roeping'	170
Blauwdrukken voor 'Nieuw-Nederland'	172
Slotbeschouwing	175
6 Culturele herkolonisering: moralisme en nationalisme	177
De naoorlogse morele imperatief	177
Volksbewegers op zoek naar een nationaal verband	179
De doorbraakbeweging op dood spoor	185
Opvoeding in nationale zin: jeugd, gezin en gemeenschap	188

Cultuurnationalisme op grote voet: het Nationaal Instituut	192
‘De Toekomst der Nederlandse Beschaving’	198
Slotbeschouwing	203
7 De ‘massa’ en haar bevoogding	207
De disciplinerings van de burger	207
De blik naar buiten	209
Regionalisme en de gewesten	213
Volkskundigen en cultuurpolitiek	217
Sociologen contra nihilisme	220
Culturele defensie als voorwaartse mars	223
Fred. L. Polak en het verschiet	228
Beheerste modernisering: receptie en reëctie	231
Kenteringen en heroriëntaties	236
Nationale symbolen: het monument op de Dam	240
Slotbeschouwing	242
8 Ontvoogding: ‘dekolonisatie van de burger’	245
De culturele stuwings en sturing voorbij?	245
Verstommende nationale geluiden	249
Vergruizing van hegemonische natiebelden	252
Contestatie, compromis en convergentie	255
Europa, ‘groter vaderland’	258
S.W. Couwenberg en zijn opposenten	265
Slotbeschouwing	271
9 Culturele identiteit in een labyrintische wereld	275
Mondialisering, europeanisering en etnisering	275
Ambivalenties over multiculturaliteit	276
Mythenjagers en de deconstructie van ‘eigenheid’	280
Het onbehagen in Europa: eurofilie en eurofobie	286
Pleidooien voor een Nederlandse cultuurgemeenschap	293
Slotbeschouwing	297
Slotopmerkingen	301
Culturele kolonisering van Nederland	301
Topen en verhaaltradities	304
Noten	309
Literatuur	329
Personenregister	361